

Brüssel, 30.3.2022
COM(2022) 141 final

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

ELi kestliku ja ringse tekstiili strateegia

1. Sissejuhatus

Tekstiil on tähtsal kohal kõigi igapäevaelus. Seda kasutatakse rõivaste ja kodutekstiilina ning mööblitootmiseks, aga ka näiteks meditsiini- ja kaitsevahendites, hoonetes ja sõidukites. Tekstiil võimaldab toote funktsionaalsust ja toimivust, kuid seda valitakse ka väljanägemise ja mugavuse pärast.

Tekstiiltooteid toodetakse ja tarbitakse üha rohkem, mistõttu suureneb ka nende mõju kliimale, vee- ja energiatarbimisele ning keskkonnale. Tekstiilitootmine maailmas peaaegu kahekordistus ajavahemikul 2000–2015¹ ning rõivaste ja jalatsite tarbimine eeldatavasti suureneb 2030. aastaks 63 %, st praeguselt 62 miljonilt tonnilt 102 miljonile tonnile². ELis on praegu tekstiili (millest enamik on imporditud) tarbimine üldise olulusringi seisukohast keskmiselt neljas keskkonnale ja kliimamuutustele ning kolmas vee- ja maakasutusele negatiivset mõju tekitav tegur³. ELis visatakse igal aastal ära umbes 5,8 miljonit tonni tekstiiltooteid ehk umbes 11 kg inimese kohta⁴ ning maailmas ladestatakse igal sekundil prügilatesse või põletatakse ära veoautotäis tekstiiltooteid⁵.

Arvestades, et suurim osa ELis kasutatavast tekstiilist (81 %) läheb rõivasteks,⁶ soodustab suundumus, et riideid kasutatakse enne nende äraviskamist üha lühemat aega, kõige rohkem jätkusuutmatut ületootmist ja -tarbimist. See suundumus on saanud tuntuks kiirmoena, mis tähendab, et inimesi motiveeritakse ostma halvema kvaliteedi ja madalama hinnaga rõivaid, mis on viimase moe järgi kiiresti toodetud. Aastatel 1996–2018 vähenesid küll rõivahinnad ELis inflatsiooniga võrreldes rohkem kui 30 %, ⁷ kuid kodumajapidamise keskmised kulutused rõivastele suurenesid, ⁸ mis osutab sellele, et selline jätkusuutmatu suundumus ei ole lasknud inimestel kulusäästuvõimalusi täielikult ära kasutada. Ka soodustab suurenev nõudlus tekstiili järele taastumatute ressursside ebatõhusat kasutamist, sh sünteetiliste kiudude tootmist fossiilkütustest.

Selline negatiivne mõju tuleneb lineaarsest mudelist, mida iseloomustab tekstiiltoodete vähene kasutamine, korduskasutamine, parandamine ja kiust-kiuks ringlussevõtt ning mille korral ei seata rõivaste kavandamisel ja tootmisel sageli esikohale kvaliteeti, vastupidavust ega ringlussevõetavust. Sektori keskkonnamõju suurendab veelgi mikroplasti eraldumine sünteetilisest tekstiiltoodetest ja jalatsitest kõigis nende olulusringi etappides.

Keerukat ja mitmekesist üleilmset tekstiili väärtusahelat kimbutavad ka sotsiaalsed probleemid, mida tõukab osaliselt tagant vajadus minimeerida tootmiskulusid, et täita tarbijate nõudlust taskukohaste toodete järele. Suurt muret tekitab lapstööjõu kasutamine rõivatööstuses. Kuna suurema osa tekstiilitööstuse madalalpalgalisest ja lihttööjõust moodustavad naised, ⁹ on tarneahela kestlikumaks muutmisel oluline ka soolise võrdõiguslikkuse mõõde. Pöörates järjest suuremat tähelepanu sotsiaalsele kestlikkusele ja keskkonناسäästlikkusele, püüab EL tugevdada üleilmseid väärtusahelaid, mis aitab täita ka kestliku arengu eesmärke kõikjal maailmas.

ELis on tekstiili- ja rõivasektor majanduslikult tähtis ning võib etendada olulist rolli ringmajanduses. Sektoris tegutseb rohkem kui 160 000 äriühingut ja töötab 1,5 miljonit

¹ Ellen MacArthur Foundation (EMF) (2017), „[A New Textiles Economy: Redesigning fashion's future](#)“.

² Euroopa Keskkonnaamet (EEA) (2019), „Textiles and the environment in a circular economy“.

³ EEA (2022), „Textiles and the environment: the role of design in Europe's circular economy“.

⁴ EEA (2019), „Textiles and the environment in a circular economy“.

⁵ EMF „[A New Textiles Economy: Redesigning fashion's future](#)“.

⁶ JRC (2021), „Circular economy perspectives in the EU Textile sector“.

⁷ EEA (2022), „Textiles and the environment: the role of design in Europe's circular economy“.

⁸ Aastatel 2000–2018 suurenesid kodumajapidamistes rõivastele tehtud kulutused reaalkaardis 14 % ja kodutekstiilile tehtud kulutused 17 %. JRC (2021), „Circular economy perspectives in the EU Textile sector“, lk 27.

⁹ ILO (2016), „How Better Work is improving garment workers' lives and boosting factory competitiveness“.

inimest ning selle käive oli 2019. aastal 162 miljardit eurot¹⁰. COVID-19 pandeemia on seda sektorit negatiivselt mõjutanud. ELis vähenes 2020. aastal võrreldes 2019. aastaga tekstiilmaterjalidega seotud käive 9,2 % ja rõivastega seotud käive 18,1 %¹¹. Samas oli aga tekstiiliökosüsteem pandeemia ajal leidlik ja loov, muutes rekordkiirusel tootmisliine ning pakkudes maske ja muid kaitsevahendeid, mida oli väga vaja, kuid mida ei olnud piisavas koguses saada.

Venemaa provotseerimata ja põhjendamatu sõjaline agressioon Ukraina vastu ning selle tagajärjed kõrgemate energiahindade, toorainega varustamise kindluse ja tekstiiliökosüsteemi ekspordisegmentidele avalduva mõju näol tuletavad taas kord meelde, kui haavatavad on üleilmsed tarneahelad.

ELi tekstiiliökosüsteem peab taastuma viimasel kahel aastal aset leidnud järsust nõudluse vähenemisest, väärtusahelate häiretest ja hinnatõusudest, mis on tekitanud ettevõtjatele märkimisväärsed probleeme nii igapäevategevuses kui ka nende pikaajalisel püsijäämisel, ning pidama vastu mitte ainult tihedale üleilmsele konkurentsile, vaid ka tulevastele vapustustele. See peamiselt väikestest ja keskmise suurusega ettevõtjatest (VKEd) koosnev ökosüsteem peab muutuma säilenõtkemaks, eriti energia- ja toorainega varustatuse poolest, kasutama kestlikumate toodete jaoks uusi turge ning muutuma andekale ja kvalifitseeritud tööjõule atraktiivsemaks. Euroopa on alati olnud ja peaks ka jääma kohaks, kus on uuenduslikke kaubamärke, loovust, oskusteavet ja kvaliteetseid tekstiilitooteid.

Need probleemid ja võimalused nõuavad süsteemsemaid lahendusi kooskõlas Euroopa rohelise kokkuleppe eesmärgiga muuta majanduskasv kestlikuks, kliimanetraalseks, energia- ja ressursitõhusaks, loodussõbralikuks ning puhtast ja ringsest majandusest lähtuvaks. 2020. aasta ringmajanduse tegevuskavas¹² ja 2021. aastal ajakohastatud ELi tööstusstrateegias¹³ on tekstiilmaterjalid kindlaks määratud peamiste toodete väärtusahelana, milles on tingimata vaja ja kindlasti võimalik minna üle kestlikele ja ringsetele tootmis- ja tarbimisviisidele ja ärimudelitele. ELi ettevõtjad, tarbijad ja ametiasutused keskenduvad juba praegu selle sektori kestlikumaks ja ringsemaks muutmisele, kuid üleminek on aeglane ning sektori keskkonna- ja kliimajalajalg on endiselt suur.

Tuginedes juba tehtud tööle, seistes rohe- ja digipöörde eest, tegeledes sotsiaalsete probleemidega ning tagades kestlikkusnõuete täitmise, saab EList kujuneda üleilmne teenäitaja kestlike ja ringsete tekstiili väärtusahelate, uute tehnoloogialahenduste ning uuenduslike ärimudelite vallas. See võimaldaks vähendada tekstiili keskkonnavalajälge selle olelusringi jooksul, muuta sektori säilenõtkemaks ja konkurentsivõimelisemaks, parandada töötingimusi rahvusvahelisi tööstandardeid järgides ning tagada, et tekstiili väärtus püsib majanduses võimalikult kaua, mis vähendaks sõltuvust esmasest toorainest.

Selle kestlike ja ringsete tekstiilmaterjalide strateegia eesmärk on luua sidus raamistik ja tulevikuvision tekstiilisektori üleminekuks, et saavutada järgmine:

2030. aastaks on ELi turule lastavad tekstiiltooted pika kasutuseaga ja ringlussevõetavad, suures osas valmistatud ringlussevõetud kiududest, ohtlike ainete sisalduseta ning toodetud sotsiaalsõbralikult ja keskkonda austades. Tarbijad saavad kauem kasutada kvaliteetseid ja taskukohaseid tekstiiltooteid, kiirmood on moest väljas ning kõikjal pakutakse majanduslikult tasuvaid korduskasutus- ja parandusteenuseid. Konkurentsivõimelises, säilenõtkes ja uuenduslikus tekstiilisektoris vastutavad tootjad oma toodete eest kogu väärtusahela ulatuses, sh ka pärast nende jäätmeteks muutumist. Ringne tekstiiliökosüsteem on tugev ja seda toetab piisav uuenduslik kiust-kiuks ringlussevõtu

¹⁰ Euratex (2020), „Key facts and Figures“.

¹¹ <https://ec.europa.eu/eurostat>

¹² COM(2020) 98 final.

¹³ COM(2021) 350 final.

2. Euroopa uus tegevusmuster: kestlikku ja ringset tekstiili toetavad põhimeetmed

2.1. Kohustuslike ökodisaininõuete kehtestamine

Kõige parem viis oluliselt vähendada tekstiiltoodete mõju kliimale ja keskkonnale on pikendada nende kasutusiga. Siin on esmatähtsal kohal tootedisain. Peamised põhjused, miks tarbijad tekstiili ära viskavad, on kvaliteediga, näiteks värvipüsivuse, rebenemistugevuse või tõmblukkude ja õmblustega seotud puudused¹⁴. Vastupidavamaid rõivaid saab kasutada kauem ning rõivaste suurem vastupidavus toetab ka ringmajanduse ärimudeleid, nagu korduskasutamine, laenutamine ja parandamine, tagasivõtuteenused ning kasutatud toodete müük, ja see kõik loob inimestele ka kokkuhoiuvõimalusi.

Muud tekstiili keskkonnatoimet mõjutavad disainiaspektid on tekstiilmaterjali koostis, sh kasutatud kiud ja nende segu, või tekstiilis esinevad probleemsed ained, mis ei lase tekstiilijäätmeid ringlusse võtta – kogu maailmas kasutatakse neist uue tekstiili tootmiseks vähem kui 1 %¹⁵. Tehastes jääb 25–40 % kogu kasutatavast kangast üle või muutub jäätmeteks¹⁶. Umbes 20 % Euroopas liigiti kogutud kasutatud tekstiilist muudetakse ümber vähemväärtuslikeks toodeteks, nt tööstuslikeks rättideks või muudeks toodeteks¹⁷, ülejäänud läheb kaotsi.

Ehkki sortimis- ja kõrgetasemelist ringlussevõtutehnoloogiat tuleb veel edasi arendada, on tehniliste probleemide lahendamisel esimene samm parandada tootedisaini. Näiteks segatakse kiude sageli teiste kiududega (nt polüestrit puuvillaga), mis teeb ringlussevõtu raskemaks, sest tehnoloogia tekstiilijäätmete eraldamiseks kiudude kaupa on vähekättesaadav. Samuti võib elastaan, mida tihtipeale lisatakse kanga funktsionaalsemaks muutmiseks, toimida pea iga tekstiilkiudude ringlussevõtu tehnoloogia puhul saasteainena, mis mõjutab ringlussevõutuprotsessi majanduslikku tasuvust ja keskkonnakulu. Termomehaanilise ringlussevõtu korral võib ka eri liiki polüestrite segamine mõjutada negatiivselt tekstiilijäätmete töötlemist ja ringlusse võetud materjali kvaliteeti¹⁸.

Komisjoni välja töötatud vabatahtlikud kavad, nagu **ELi ökomärgise kriteeriumid tekstiiltoodetele**¹⁹ ning **ELi keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumid tekstiiltoodetele ja tekstiiliga seotud teenustele**,²⁰ sisaldavad juba tekstiiltoodete keskkonnaaspektidega seotud nõudeid. Need hõlmavad näiteks üksikasjalikke kriteeriume kvaliteetsete ja vastupidavate toodete valmistamiseks, piiranguid ohtlike kemikaalide kasutamisele ning nõudeid tekstiilkiudude keskkonnasäästliku hankimise kohta. Praegu käib tekstiilitööstuse esindajatega töö **rõiva- ja jalatsitoodete keskkonnajalajälje** teemal ning see peaks jõudma lõpule 2024. aastal.

Neile teadmistele tuginedes töötab komisjon **kestlike toodete ökodisaini määruse**²¹ alusel, kui kaasseadusandjad määruse heaks kiidavad, ja spetsiaalse mõju hindamise põhjal välja **siduvad tootespetsiifilised ökodisaininõuded**, et suurendada tekstiili vastupidavust, korduskasutatavust, parandatavust, kiust-kiuks ringlussevõetavust ja ringlussevõetud kiu

¹⁴ ECOS (2021), „How Ecodesign can make our textiles circular“.

¹⁵ EMF (2017), „A New Textiles Economy: Redesigning fashion's future“.

¹⁶ Designing for circular fashion: integrating upcycling into conventional garment manufacturing processes, Fashion and Textiles.

¹⁷ JRC (2021), „Circular economy perspectives in the EU Textile sector“.

¹⁸ Euroopa Komisjon (2021), „Study on the technical, regulatory, economic and environmental effectiveness of textile fibres recycling“.

¹⁹ Komisjoni 5. juuni 2014. aasta otsus 2014/350/EL, millega kehtestatakse tekstiiltoodetele ELi ökomärgise andmise ökoloogilised kriteeriumid (ELT L 174, 13.6.2014, lk 45–83).

²⁰ ELi keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumid tekstiiltoodetele ja tekstiiliga seotud teenustele (SWD(2017) 231 final).

²¹ COM (2022) 142.

kohustuslikku sisaldust, et minimeerida ja jälgida probleemsete ainete sisaldust ning vähendada kahjulikku mõju kliimale ja keskkonnale. Seejuures pöörab ta erilist tähelepanu meetmete kulutõhususele ja proportsionaalsusele ning tekstiili taskukohasusele. Nõuete osana ja lähtudes mõju hinnangust kohaldamisala kindlaksmääramiseks, kehtestab komisjon **kohustuslikud keskkonnahoidliku riigihanke kriteeriumid**, mille kohaldamisala määratakse kindlaks mõju hindamise põhjal, ning nõuded, milles käsitletakse liikmesriikide stiimuleid tekstiiltoodete jaoks.

Komisjon seab esikohale keskkonnasäästlikkuse seisukohast kõige suurema potentsiaali ja mõjuga tooted. Komisjoni esialgse hindamise tulemusel peaksid nende hulka kuuluma näiteks riided, majapidamistekstiil, vaibad ja madratsid. Toodete lõpliku loetelu otsustamisel lähtutakse kestlike toodete ökodisaini määruse esimese töökava vastuvõtmiseks toimuvast konsultatsioonist, mis algatatakse 2022. aasta lõpuks.

ELi turule lastud **tekstiiltoodetes esinevad ohtlikud ained**, millest umbes 60 % loetakse kantserogeenseks, mutageenseks või reproduktiivtoksiliseks, on probleem, millega komisjon tegeleb REACHi määruse²² alusel. Ning töötades välja **ohutuks ja keskkonnasäästlikuks kavandatud kemikaalide ja materjalide kriteeriumid**, aitab komisjon tööstussektoril võimalikult suures ulatuses asendada ja muul viisil minimeerida **ELi turule lastud tekstiiltoodetes probleemsed ained**, nagu on välja kuulutatud kestlikkust toetavas kemikaalistrateegias²³. See on kooskõlas ohtlike ainete kokkupuutuvate töötajate kaitse parandamise meetmetega, mis on esitatud ELi töötervishoiu ja tööohutuse strateegilises raamistikus aastateks 2021–2027²⁴.

Eesmärgist jõuda tekstiili tootmisel nullsaasteni lähtutakse **tööstusheidete direktiivi**²⁵ läbivaatamisel ning **tekstiilitööstuse parima võimaliku tehnika (PVT) viitedokumendi**²⁶ käimasoleval läbivaatamisel.

2.2. Müümata või tagastatud tekstiili hävitamise lõpetamine

Müümata või tagastatud kaupade, sealhulgas rõivaste hävitamisega raisatakse väärtust ja ressursse. Et muuta see tegevus vähematraktiivseks, teeb komisjon kestlike toodete ökodisaini määruse alusel ettepaneku **kehtestada läbipaistvuskohustused, mille kohaselt peavad suurettevõtjad tegema üldsusele teatavaks, milline on nende kõrvaldatavate ja hävitatavate toodete, sh tekstiiltoodete arv** ning kuidas neid edasi käideldakse, st kas valmistatakse ette korduskasutuseks, võetakse ringlusse, põletatakse või ladustatakse prügilatesse. Kui komisjon saab selleks kavandatud määruse alusel volitused, kehtestab ta spetsiaalsest mõju hindamisest lähtudes ka **müümata toodete**, sh vajaduse korral müümata või tagastatud tekstiiltoodete **hävitamise keelud**.

Ka **digivahendid** muudavad kogu maailmas rõivaste kavandamist, tootmist ja kättesaadavaks tegemist ning lasevad jaemüüjatel ja tarbijatel suhelda uutel viisidel, mis võimaldab tarbijate vajadustele dünaamilisemalt reageerida. Komisjon hindab eelkõige tekstiiliökosüsteemi üleminekujuhiste raames koos tööstussektoriga seda, kuidas saaks uudse tehnoloogiaga, nt digitaalse täppistehnoloogiaga vähendada veebis ostetud rõivaste suurt tagastamisprotsenti, soodustada nõudluspõhist tootmist ning seeläbi tõhustada tööstusprotsesse ja vähendada e-kaubanduse CO₂-jalajälge.

²²Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. detsembri 2006. aasta määrus (EÜ) nr 1907/2006, mis käsitleb kemikaalide registreerimist, hindamist, autoriseerimist ja piiramist (REACH) ning millega asutatakse Euroopa Kemikaaliamet, muudetakse direktiivi 1999/45/EÜ ja tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EMÜ) nr 793/93 ja komisjoni määrus (EÜ) nr 1488/94 ning samuti nõukogu direktiiv 76/769/EMÜ ja komisjoni direktiivid 91/155/EMÜ, 93/67/EMÜ, 93/105/EÜ ja 2000/21/EÜ.

²³COM(2020) 667 final.

²⁴COM(2021) 323 final.

²⁵<https://ec.europa.eu/environment/industry/stationary/ied/evaluation.htm>

²⁶<https://eippcb.jrc.ec.europa.eu/reference/textiles-industry>

2.3. Mikroplastireostuse vähendamine

Mikroplastireostus on jõudnud ulatuslikult loodusesse, sh merekeskkonda, ning on suur ja kasvav probleem. Üks peamisi allikaid, millest mikroplasti tahtmatult keskkonda satub, on sünteetikiududest tekstiil. Hinnanguliselt on umbes 60 % rõivastes kasutatavatest kiududest sünteetilised, peamiselt polüestrist,²⁷ ja see kogus kasvab.

Arvestades, et kõige rohkem mikroplasti eraldub esimese viie kuni kümne pesu jooksul, on kiirmoel, mida seostatakse fossiilkütustel põhinevate sünteetiliste kiudude üha suureneva kasutamisega, suur mõju mikroplastireostusele. Igal aastal vabaneb ainuüksi pesumasinate heitveest kuni 40 000 tonni sünteetilisi kiude²⁸.

Komisjon kavatab käsitleda olulusringi eri etappe, milles sünteetilisi kiude keskkonda eraldub, ennetus- ja vähendamismeetmetega, eelkõige **siduvate diasininõuetega**, mis kehtestatakse kestlike toodete ökodisaini määruse alusel, ning **mikroplasti tahtmatut keskkonda sattumist käsitleva komisjoni algatuse** alusel, mis esitatakse 2022. aasta teisel poolel. Lisaks tootedisainile käsitletakse meetmetes tootmisprotsesse, eelpesu tööstuslikes tootmisrajatistes, märgistamist ja uuenduslike materjalide edendamist. Muude võimalike meetmete hulgas on pesumasinafiltrid, mis võivad vähendada pesemisel eralduvat mikroplasti kogust kuni 80 %, ²⁹ pehmetoimeliste pesuvahendite väljatöötamine, hooldus- ja pesujuhised, olulusringi lõppu jõudnud tekstiilijäätmete töötlus ning parema reovee- ja reoveesettekäitluse eeskirjad.

Komisjon võtab arvesse käimasolevat standardimist, mille käigus soovitakse kehtestada sünteetilise tekstiili pesemisel eralduva mikroplasti mõõtmiseks kasutatavad katsemeetodid,³⁰ ning tööstussektori tehnoloogilist ja tehnilist suutlikkust.

2.4. Teabenõuete ja digitaalse tootepassi kehtestamine

Selge, struktureeritud ja kättesaadav teave toodete koskkonnasäästlikkuse näitajate kohta võimaldab ettevõtjatel ja tarbijatel teha paremaid valikuid ning tõhustab väärtusahelate osaliste, sh tootjate ja ringlusevõtjate vahel teabevahetust, näiteks probleemsete ainete, parandamisvõimaluste või kiukoostise alal. Selline teave aitab muuta ka kestlikud ettevõtjad ja tooted nähtavamaks ja usaldusväärsemaks. Seepärast kehtestab komisjon uue kestlike toodete ökodisaini määruse kohaste meetmete hulgas **tekstiili digitaalse tootepassi**, mis põhineb ringluse ja muude oluliste keskkonnaaspektidega seotud kohustuslikel teabenõuetel.

Et tagada kooskõla selle uue õigusaktiga, vaatab komisjon läbi ka **tekstiiltoodete märgistamise määruse**,³¹ mille kohaselt peab ELi turul müüdavatel tekstiiltoodetel olema märgis, millel on selgelt märgitud kiukoostis ja kõik loomset päritolu mittetekstiilsed osad. Läbivaatamise osana ja mõju hindamise põhjal kehtestab komisjon **kohustusliku teavitamise** muudest andmetest, nt kestlikkus- ja ringlusnäitajad, toote suurus ning vajaduse korral riik, kus tootmisprotsess toimub (märke „valmistatud...“).

Eespool nimetatud ettepanekute kontekstis kaalub komisjon ka võimalust võtta kasutusele **digimärgis**.

²⁷ EEA (2021), „Plastic in textiles: towards a circular economy for synthetic textiles in Europe“.

²⁸ Eunomia (2018), „Investigating options for reducing releases in the aquatic environment of microplastics emitted by (but not Intentionally added in) products“.

²⁹ I.E. Napper *et al.* (2020), „The efficiency of devices intended to reduce microfibre release during clothes washing“ ja HK McIlwraith *et al.* (2019), „Capturing microfibers – marketed technologies reduce microfiber emissions from washing machine“.

³⁰ Euroopa standardiorganisatsioonis töötatakse praegu välja standardeid (EN ISO 4484) mikroplasti eraldumise kohta sünteetilisest tekstiilist.

³¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. septembri 2011. aasta määrus (EL) nr 1007/2011 tekstiilkiudude nimetuste ja tekstiiltoodete kiukoostise märgistamise ja tähistamise kohta, millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 73/44/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivid 96/73/EÜ ja 2008/121/EÜ (EMPs kohaldatav tekst) (ELT L 272, 18.10.2011, lk 1–64).

2.5. Roheväited tõeliselt kestliku tekstiili toetamiseks

Kestlikumaid tooteid osta soovivaid tarbijaid hoiab sageli neid ostmast roheväidete ebausaldusväärsus: hiljutisest tekstiili-, rõiva- ja jalatsisektori kestlikkusväidete uurimisest selgus, et neist 39 % võivad olla valed või eksitavad³². Samuti võivad inimesed osta arvatust vähemkestlikke tooteid, sest roheväited on tehtud tekstiiltoodete näitajate kohta, mis tegelikkuses ei too olulist keskkonnakasut.

Tarbijate mõjuvõimu suurendamist rohepöörde elluviimisel³³ käsitlev algatus, millega komisjon soovib muuta ebaausate kaubandustavade direktiivi³⁴ ja tarbija õiguste direktiivi 2011/83/EL,³⁵ toob kaasa uued nõuded, mis on tekstiiltoodete jaoks väga asjakohased. Uued ELi eeskirjad tagavad, et tarbijatele antakse müügikohas teavet **vastupidavusega seotud müügigarantii** kohta ning **parandusvõimalusi puudutavat teavet**, sh parandatavushinne, kui see on olemas. Üldised keskkonnaväited, nagu „roheline“, „keskkonnahoidlik“ või „keskkonnale kasulik“, on lubatud vaid siis, kui need põhinevad keskkonnatoime tunnustatud tipptasemel, lähtudes eelkõige ELi ökomärgise, I tüüpi ökomärgiste või väitega seotud konkreetsetest ELi õigusaktidest. Vabatahtlikud kestlikkumärgised, mis hõlmavad keskkonna- või sotsiaalaspekte, peavad põhinema kolmanda isiku poolset kontrollil või olema kehtestatud ametiasutuste poolt. Samuti kehtestatakse tingimused, mille alusel võib teha tulevase keskkonnatoimega seotud roheväiteid, nt „kliimaneutraalne 2030. aastaks“, ja võrrelda tooteid teiste toodetega.

Et täiendada neid sätteid konkreetsemate nõuetega, jätkab komisjon tööd ka igat liiki keskkonnaväidete miinimumkriteeriumide alal **roheväidete algatuse** raames, mis esitatakse 2022. aasta teisel poolel. Keskkonnajalajälje määramise meetodite kasutamist³⁶ kaalutakse ühe moodusena, millega põhjendada ja teatavaks teha keskkonnaväiteid ning tõendada vastavust üldisematele tarbijakaitse-eeskirjadele. Siinkohal võetakse arvesse käimasolevat tööd rõiva- ja jalatsitoodete keskkonnajalajälje teemal.

Komisjon vaatab läbi ka **tekstiiltoodete ja jalatsite ELi ökomärgise kriteeriumid**, et toetada ökomärgise kasutuselevõttu tootjate seas ning võimaldada tarbijatele lihtsasti äratuntavat ja usaldusväärset viisi keskkonnahoidlike tekstiiltoodete valimiseks.

Üha suurem probleem on **selliste roheväidete õigsus, mis tehakse ringlussevõetud plastpolümeeride kasutamise kohta rõivastes**, kui need polümeerid ei ole saanud kiust-kiuks ringlussevõtet, vaid eeskätt sorditud PET-pudelitest. Peale selle, et niisugune tava võib tarbijaid eksitada, ei ole see ka kooskõlas PET-pudelite ringluse mudeliga – ühekordselt kasutatavaid plasttooteid³⁷ ning pakendeid³⁸ käsitlevate ELi eeskirjade eesmärkide täitmiseks tuleks PET-pudeleid hoida toiduga kokkupuutuva materjali suletud ahelas ringlussevõtu süsteemis ning nende puhul tuleb täita laiendatud tootjavastutuse kohustusi, sh maksta tasusid. Nende väidetega on seotud teisi probleeme, arvestades sünteetiliste kiudude rolli mikroplastireostuses. Et tagada selliste roheväidete õigsus ning ettevõtjatele ja tarbijatele

³² https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/consumer-rights-and-complaints/enforcement-consumer-protection/sweeps_en

³³ COM(2022) 143.

³⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. mai 2005. aasta direktiiv 2005/29/EÜ, mis käsitleb ettevõtja ja tarbija vaheliste tehingutega seotud ebaausaid kaubandustavasid siseturul ning millega muudetakse nõukogu direktiivi 84/450/EMÜ, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 97/7/EÜ, 98/27/EÜ ja 2002/65/EÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 2006/2004 (ebaausate kaubandustavade direktiiv) (ELT L 149, 11.6.2005, lk 22–39).

³⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2011. aasta direktiiv 2011/83/EL tarbija õiguste kohta, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 1999/44/EÜ ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 85/577/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 97/7/EÜ (ELT L 304, 22.11.2011, lk 64).

³⁶ Komisjoni 15. detsembri 2021. aasta soovitus (EL) 2021/2279 toodete ja organisatsioonide olulusringi keskkonnatoime mõõtmisel ja teatavastegemisel kasutatavate keskkonnajalajälje määramise meetodite kasutamise kohta.

³⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuni 2019. aasta direktiiv (EL) 2019/904 teatavate plasttoodete keskkonnamõju vähendamise kohta (EMPs kohaldatav tekst) (PE/11/2019/REV/1; ELT L 155, 12.6.2019).

³⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. detsembri 1994. aasta direktiiv 94/62/EÜ pakendite ja pakendijäätmete kohta (EÜT L 365, 31.12.1994, lk 10–23).

antava teabe asjakohasus ning samal ajal veelgi edendada plastpolümeeride ringlussevõttu ja vastavaid turge, pöörab komisjon sellele küsimusele erilist tähelepanu eelseisvates algatustes, nagu roheväidete algatus ning tekstiiltoodete ja jalatsite ELi ökomärgise kriteeriumide läbivaatamine, samuti siduvate tootespetsiifiliste ökodisaininõuete väljatöötamisel. Samuti kannustab komisjon ettevõtjaid **keskendama oma jõupingutusi kiust-kiuks ringlussevõtule** ja esitama väiteid tegelike saavutuste kohta, et sel viisil tekstiiltooteringluse ahel sulgeda.

2.6. Laiendatud tootjavastutus ning tekstiiljäätmete korduskasutuse ja ringlussevõtu edendamine

Tekstiiljäätmepidamist saaks väga palju vähendada ja neist edasist väärtust luua, kui parandatakse nende korduskasutuseks ettevalmistamist ja ringlussevõttu. ELis kogutakse igal aastal liigiti kuni 2,1 miljonit tonni tarbimisjärgseid rõivaid ja kodutekstiiliesemeid ringlussevõtuks või maailma korduskasutusturgudel müügiks, mis moodustab umbes 38 % ELi turule lastud tekstiilist. Ülejäänud 62 % kohta arvatakse, et need visatakse ära segajäätmete hulka³⁹.

Vastutuse panemine tootjatele nende toodete tekitatud jäätmepidamist eest on oluline, et **lahutada tekstiiljäätmepidamist teke sektori kasvust**. Laiendatud tootjavastutuse nõuded on osutunud tõhusaks vahendiks, et parandada jäätmepidamist liigiti kogumist ja nende edasist käitlemist kooskõlas jäätmehierarhiaga. Laiendatud tootjavastutus võib motiveerida kasutama tootedisaini, mis soodustab ringlust materjali kogu olelusringi jooksul ja milles võetakse arvesse toote kasutusaja lõppu. Mitmes liikmesriigis on laiendatud tootjavastutuse nõuded kehtestatud ka tekstiilile või kaalutakse nende kehtestamist, arvestades, et jäätmepidamist käsitlevate ELi õigusaktide kohaselt tuleb 1. jaanuariks 2025 hakata tekstiiljäätmepidamist liigiti koguma.

Seda arvestades teeb komisjon jäätmepidamist raamdirektiivi eelseisva läbivaatamise raames 2023. aastal **ettepaneku, mis käsitleb ühtseid ELi laiendatud tootjavastutuse eeskirju tekstiili kohta koos keskkonnahoidlikkust arvestava tasude kohandamisega**. Põhieesmärk on luua kogumist, sortimist, korduskasutust, korduskasutuseks ettevalmistamist ja ringlussevõttu toetav majandus ning stiimulid tootjatele ja kaubamärgiomanikele selle tagamiseks, et nende tooted kavandatakse ringluspõhimõtteid järgides. Selleks teeb komisjon mõju hindamise põhjal ettepaneku, et **märkimisväärne osa laiendatud tootjavastutuse kavade tasudest nähakse ette jäätmepidamist vältimise meetmete jaoks ja korduskasutuseks ettevalmistamiseks**.

Komisjon kaalub ka selle nõudmist, et kodumajapidamistest liigiti kogutud tekstiiljäätmepidamist ja samalaadsed jäätmepidamist tuleb **esimese nõutava sammuna korduskasutuseks ette valmistada**, mis suurendab korduskasutuseks ettevalmistamist, korduskasutamist ja parandamist ning vähendab jäätmepidamist, mida käideldakse jäätmehierarhias madalamal olevatel meetodidel.

Komisjon jälgib tähelepanelikult tekstiiljäätmepidamist teke, koostise ja käitlemisega seotud arengusuundi. Ta on samuti algatanud eriuuringu, et pakkuda ELi jäätmepidamist õigusaktide 2024. aastaks kavandatud läbivaatamise osana välja **tekstiiljäätmepidamist korduskasutuseks ettevalmistamise ja ringlussevõtu kohustuslikud eesmärgid**.

3. Homse tööstussektori kujundamine: edasiminekut võimaldavate tingimuste loomine

3.1. Tulevase tekstiilökosüsteemi üleminekujuhiste loomine

ELi tööstusstrateegia ajakohastamisel⁴⁰ rõhutati vajadust veelgi kiirendada rohe- ja digipööret ning suurendada ELi tööstusökosüsteemide vastupanuvõimet. Selleks teeb komisjon

³⁹ JRC (2021), „Circular economy perspectives in the EU Textile sector“.

⁴⁰ COM(2021) 350 final.

ettepaneku **üleminekujuhiste** koosloomiseks. Need on olulised koostöövahendid tööstusökosüsteemide põhjalikuks ümberkorraldamiseks.

Koos käesoleva strateegiaga avaldavad komisjoni talitused **tekstiiliökosüsteemi**⁴¹ **üleminekujuhiste** koosloome stsenaariumid.

Sidusrühmadega koosloomine algab 2022. aasta teises kvartalis. Protsessi tulemusel peaks 2022. aasta lõpuks lepitud kokku ökosüsteemi tulevikuvision ja konkreetsed kohustused. Nende hulgas võivad olla ringluse ja ringmajanduse ärimudelitega seotud kohustused, kestliku konkurentsivõime, digiülemineku ja säilenõtkuse tugevdamise meetmed ning rohe- ja digipöördeks vajalike konkreetsete investeeringute kindlaksmääramine.

Kui üleminekujuhised on loodud, võimaldavad need ka jälgida edusamme rohe- ja digipöörde saavutamisel, investeeringu- ja innovatsioonilünkade täitmisel ning seega suurendada tööstussektori konkurentsivõimet. See koostöövahend võib olla aruteluforum kestlike toodete ökodisaini määruse meetmete, sh digitaalse tootepassi eel.

3.2. Rõivaste ületootmise ja -tarbimise suundumuse ümberpööramine: kiirmood moest välja

Kohustuslike kestliku ja ringse tekstiili kavandamise nõuetega, mis kehtestatakse kestlike toodete ökodisaini määruse alusel, pikendatakse rõivaste kasutusega ning koos uute laiendatud tootjavastutuse eeskirjadega jäätmete raamdirektiivi alusel saab neist hüppelaud **kiiresti muutuvatele moetrendidele atraktiivseid alternatiive loova uue paradigma suunas.**

Ettevõtjatest peaksid saama selle paradigmuuutuse eestvedajad. Neid ettevõtjaid, kes on viimasel kahel aastakümnel rajanud oma ärimudelid kasu saamisele seeläbi, et tuua turule üha rohkem moeseeriaid ja mikrokogusid üha kiiremas tempos, kutsutakse tungivalt üles võtma üle ringluspõhimõtteid ja ringmajanduse ärimudeleid, vähendama kollektiivide arvu aastas, võtma vastutust ning tegutsema oma CO₂- ja keskkonnajalajälje minimeerimiseks.

Tarbijate ostuharjumusi on keeruline ümber kujundada, kui ettevõtjad ei võta kasutusele **uusid ringluspõhiseid ärimudeleid**, nagu toote-kui-teenuse-mudelid, tagasivõtuteenused, kasutatud rõivaste kollektiivid ja parandusteenused. Kuigi selliste uute mudelite puhul on endiselt tegu nišituruga, on leidnud kinnitust, et need pikendavad tekstiiltoodete kasutusega ning pakuvad kulutõhusat ja taskukohast alternatiivi kiirmoele⁴². Arvestades, et kiirmood on seotud fossiilkütustel põhinevate sünteetiliste kiudude suureneva kasutamisega, väheneb kestlikumatele ärimudelitele üleminekuks nii rõivatootjate sõltuvus fossiilkütustest kui ka nende mõju kliimamuutustele ja mikroplastireostusele.

Nagu eespool märgitud, teeb komisjon **üleminekujuhiste** raames **koostööd sidusrühmadega, et hõlbustada ressursitõhusate tootmisprotsesside, korduskasutamise, parandamise ja muude uute ringmajanduse ärimudelite ulatuslikumat kasutamist tekstiilisektoris.**

Eriti oluline on toetada **korduskasutussektoris tegutsevaid sotsiaalseid ettevõtteid**, sest neil on märkimisväärne potentsiaal luua ELis kohalikke, rohelisi ja kaasavaid ettevõtteid ja töökohti⁴³. Sotsiaalne ettevõtte loob 1 000 tonni korduskasutamiseks kogutud tekstiili kohta keskmiselt 20–35 töökohta⁴⁴. Sektor seisab aga konkurentsivõimelisena püsimisel ja tekstiilisektoris põhitegijaks saamisel silmitsi mitmesuguste probleemidega. Et aidata korduskasutussektoril tegevust laiendada, suutlikkust suurendada ja ringluspõhimõtteid üle võtta, on vaja mitmesuguseid meetmeid. Neid saab sidusrühmadega arutada lokaal- ja

⁴¹ 2021. aasta ühtse turu aruandes määratletu kohaselt tähendab tekstiiliökosüsteem tekstiili-, rõiva-, naha- ja jalatsitööstust.

⁴² EEA (2021), „Business Models in a Circular Economy“.

⁴³ OECD/Euroopa Komisjon (2022), „Policy brief on making the most of the social economy’s contribution to the circular economy“.

⁴⁴ RREUSE (2021), „Job creation in the re-use sector: data insights from social enterprises“.

sotsiaalmajanduse üleminekujuhiste raames. Lisaks võtab komisjon hiljuti vastuvõetud ELi sotsiaalmajanduse tegevuskava⁴⁵ alusel vastu **suunised selle kohta, kuidas toetada ringmajandusele üleminekut ning sotsiaalsete ettevõtete ja muude osalejate, sh tavaetevõtete vahel ringmajandusega seotud partnerlusi**, käsitledes eelkõige tekstiiltoodete koduskasutamise ja parandamisega kaasnevaid võimalusi.

Tähtis roll on ka liikmesriikidel. Peale **meetmete, millega toetatakse korduskasutus- ja parandussektorit muu hulgas sotsiaalmajanduse osana**, võivad eriti kasulikuks vahendiks olla ka maksumeedmed kooskõlas riigiabi- ja WTO eeskirjadega. Komisjon kannustab liikmesriike kehtestama **korduskasutus- ja parandussektorile soodsaid maksumeedmeid**. Komisjon koostab **suunised selle kohta, kuidas edendada ringmajanduse ärimudeleid**, kasutades investeringuid, rahastamist ja muid stiimuleid, mis annavad võimalusi luua tekstiiliökosüsteemis ringväärtust ja ringlusega seotud töökohti.

Et kiirendada tarbimis- ja tootmisharjumuste muutumist, edendab komisjon seda üleminekut moto **#ReFashionNow** all, seades keskele kohale kvaliteedi, vastupidavuse, pikema kasutuse, parandamise ja korduskasutamise. Euroopa ringmajanduse sidusrühmade platvormi kaudu kaasab ta disainereid, tootjaid, jaemüüjaid, reklaamijaid ja kodanikke moemaailma ümber mõtestama. Konkreetsete **#ReFashionNow** meetmete hüppelauaks võivad olla ka muud ELi algatused, eelkõige Euroopa Bauhaus, **kestliku tarbimise lubadus**⁴⁶ ning Euroopa noorteaasta.

3.3. Ausa konkurentsi ja nõuetele vastavuse tagamine hästitoimival siseturul

Turujärelevalvet käsitlevates ELi õigusaktides on sätestatud eeskirjad, mis tagavad, et riikide pädevad asutused saavad tagada ELi õigusaktide täitmist ELi turule lastud toodete suhtes olenemata nende toodete päritolust. Üleilmse turu ja üha keerukamate tarneahelatega seotud probleemid ning ELis internetis müüdavate toodete arvu suurenemine nõuavad tugevamaid täitemeedmeid, et tagada tarbijate ohutus ja hästitoimiv siseturg.

Selleks tuleb võimaldada struktureeritud **koordineerimist ja koostööd** riikide täitevasutuste vahel ning ühtlustada **turujärelevalve tavaid**. Vastloodud ELi toodete nõuetele vastavuse võrgustik⁴⁷ koordineerib ja toetab ELis piiriüleseid turujärelevalve tavaid prioriteetsetes valdkondades, mille üle otsustavad pädevad asutused, ning tagab, et eri halduskoostöörühmad, nagu kemikaalide ja tekstiili märgistamise halduskoostöörühm, koordineerivad omavahel valdkondadevahelist tegevust. Komisjon pakub tuge ühisalgatuste ja -projektide kaudu,⁴⁸ et tugevdada kõigi asjassepuutuvate osalejate, eelkõige tolli- ja turujärelevalveasutuste, tööstussektori ja tekstiiliökosüsteemis tegutsevate katselaborite koostööd, ning suurendab suutlikkust ühtse turu programmi alusel, tagades digitaalsete turujärelevalvevahendite kasutamise ning nähes teatavate toodete kontrolliks ette ühesugused tingimused ja sageduse.

Intellektuaalomandi õiguste rikkumiste vastu võitlemiseks loob komisjon 2023. aastaks **ELi võltsimisvastaste meetmete paketi**, milles nähakse ette õiguste omajate, nii internetis kui mujal tegutsevate vahendajate ning õiguskaitseasutuste, nt tolli, politsei ja turujärelevalveasutuste ühismeetmete, koostöö ja teabevahetuse põhimõtted.

⁴⁵ COM(2021) 778 final.

⁴⁶ https://ec.europa.eu/info/policies/consumers/consumer-protection-policy/sustainable-consumption-pledge_en

⁴⁷ Loodud vastavalt Euroopa Liidu ja nõukogu 20. juuni 2019. aasta määrusele (EL) 2019/1020 turujärelevalve ja toodete vastavuse kohta ning millega muudetakse direktiivi 2004/42/EÜ ja määruseid (EÜ) nr 765/2008 ja (EL) nr 305/2011 (PE/45/2019/REV/1; ELT L 169, 25.6.2019, lk 1–44).

⁴⁸ [REACH4TEXTILES](#)

3.4. Teadusuuringute, innovatsiooni ja investeringute toetamine

See, kas rohe- ja digipöördest saab üleilmsete väärtusahelate säilenõtkuse edulugu, sõltub tekstiiliökosüsteemi suutest end ümber kujundada. Selles sektoris on oluline tugevdada teadusuuringuid ja innovatsiooni ning suurendada investeringuid, et kasutada ära selle potentsiaali luua kestlikku majanduskasvu ja kohalikke töökohti, ning see peaks olema prioriteetne nii ELi, riikide kui ka piirkondade tasandil.

Uue Euroopa Bauhausi kaudu saab Euroopa rohelise kokkuleppe alusel ellu viia konkreetseid algatusi, millega edendatakse kestlikke eluviise, sh kestlikku moodi. Nimetatud programmi ja moto #ReFashionNow all toetab komisjon projekte, millega muudetakse moemaailm kestlikumaks, täites samas ka esteetika ja kaasavusega seotud vajadusi.

Komisjon töötab praegu välja ka **ühist ringlusalast tööstustehnoloogia tegevuskava**, et ühtlustada rakendusuuringuid ja tööstusinnovatsiooni, sh tekstiili ringlussevõtu vallas. Seda toetab hiljuti avaldatud uuring,⁴⁹ milles vaadeldi, kui hea on praegune tekstiilijäätmete ringlussevõtu suutlikkus, ning toodi esile vajadus selle suurendamiseks rohkem innoveerida.

Avaliku ja erasektori partnerluses määratakse tulevased teadusalgatused ning tagatakse tekstiiliökosüsteemi juhtpositsioon ja tipp-tase. Näiteks toetatakse partnerlusega „Made in Europe“⁵⁰ digitaalset, konkurentsivõimelist, rohelist, sotsiaalselt kestlikku ja säilenõtket tekstiili tootmist ja kasutamist. **Tekstiilisektoris toimuva bioressursipõhise innovatsiooniga** püütakse vähendada ka sektori sõltuvust fossiilkütustest – Bioressursipõhise Ringmajandusega Euroopa Ühisettevõtte⁵¹ eesmärk on kiirendada muu hulgas uut liiki tekstiilkiudude arendamist. Euroopa partnerlusega „Process4Planet“ soovitakse edendada **Euroopa töötlevas tööstuses, sh tekstiilitööstuses ringlust ja ulatuslikku dekarboniseerimist**, arendades ja rakendades vajalikke uuendusi selliste algatuste kaudu nagu „Hubs for Circularity“ (H4C). Lisaks jätkuvale rahastamisele olemasolevatest programmidest, nagu Euroopa Innovatsiooni- ja Tehnoloogiainstituut (EIT), korraldatakse programmi „Euroopa horisont“ raames spetsiaalsed projektikonkursid, et arendada tehnoloogiat ja protsesse, mis aitavad laiendada parandamist, täiustada kogumist ja sorteerimist ning suurendada ELi tööstussektoris tekstiili ringlussevõtu suutlikkust,⁵² aga ka kiust-kiuks ringlussevõttu ja ringlussevõetud kiu kasutamist. Oluline on ka sotsiaalne innovatsioon, eelkõige et soodustada korduskasutamisele keskenduvate ettevõtete tegevust.

Komisjon kaasrahastab **programmi LIFE**⁵³ raames moega seonduvaid ringmajanduse ärimudeleid soodustava tehnoloogilise innovatsiooni projekte ning toetab **partnerluste loomist sotsiaal- ja ringmajanduses**. Tekstiiliökosüsteem võib saada kasu ka **Euroopa Regionaalarengu Fondist**, mis toetab piirkondades põhjalikku ümberkorraldamist ning teeb kättesaadavaks rahalised vahendid teadusuuringute ja innovatsiooni, digiülemineku, VKEdes konkurentsivõime, oskuste arendamise, digitaalse ühenduvuse ning ringse tootedisaini ja ringsete tootmisprotsesside jaoks.

Komisjon kannustab tekstiiliökosüsteemis tegutsevaid ettevõtjaid osalema algatustes, millega arendatakse **Euroopa rohelise kokkuleppe andmeruumi ja tootmise andmeruumi**, et andmeid ettevõtjate vahel hõlpsamini jagada ja uuesti kasutada. Digiinnovatsiooniks pakub laiemat toetust **Euroopa digitaalse innovatsiooni keskuste võrgustik**, mis arendab digitaristuid, mida on vaja uue digitehnoloogia katsetamiseks ning selleks, et aidata sektori tööjõul paremini mõista digiülemineku võimalusi ja ajakohastada oma tehnoloogiaalast oskusteavet.

⁴⁹ Euroopa Komisjon (2021), „Study on the technical, regulatory, economic and environmental effectiveness of textile fibres recycling“.

⁵⁰ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/research_and_innovation/funding/documents/ec_rtd_he-partnership-made-in-europe.pdf

⁵¹ <https://www.bbi.europa.eu/about/circular-bio-based-europe-joint-undertaking-cbe-ju>

⁵² Sh selleks, et aidata saavutada võimalikku seadusandlikku tekstiili ringlussevõtu ja korduskasutuse eesmärki.

⁵³ https://cinea.ec.europa.eu/life_en

Ka liikmesriikidel on keskne roll teadusuuringute, innovatsiooni ja investeringute toetamisel, sh **taaste- ja vastupidavusrahastust** antavate laenude ja toetuste kaudu. Näiteks on Portugal juba teatanud kavatsusest toetada investeringuid, mille eesmärk on ajakohastada ja arendada riiklikku ringbiotööstust, et suurendada bioressursipõhiste materjalide kasutamist tekstiilis. Prantsusmaa kavatses arendada innovatsiooni eri valdkondades, sh ringlussevõtt ja ringlusse võetud materjalide kasutamine, kusjuures viie prioriteetse materjali hulgas on ka tekstiilmaterjalid. Itaalia kaalub ringlussevõtukeskuste loomist tekstiilijäätmete kogumiseks, sortimiseks ja töötlemiseks. Lisaks võivad tekstiiliökosüsteemi toetada paljud riiklike kavade elemendid innovatsiooni ja digiülemineku vallas, näiteks digiseadmete ost.

Väga oluline on kaasata ka erasektorit kestlikku tekstiili investeerima. Tuginedes kestliku rahanduse platvormil toimuvale ekspertide tööle kaalub komisjon tekstiili viimistlemisest tekkiva saastusega seotud kriteeriumide kõrval ka selliste tehniliste sõelumiskriteeriumide vastuvõtmist, mille alusel määratakse muu hulgas kindlaks, mis peaks **kestlike investeringute taksonoomia määruse raames olema rõivatootmisel oluline panus ringmajandusse**.

3.5. Rohe- ja digipöördeks vajalike oskuste arendamine

Tekstiiliökosüsteemis on digi- ja rohepöördega kaasnevate töövõimaluste ärakasutamiseks vaja hästi kvalifitseeritud tööjõudu, arvestades et praegu on vaid 13 % tööjõust kõrge kvalifikatsiooniga⁵⁴. Sektoril on raske ligi meelitada noori talente ja tekstiiliökosüsteemis tegutsevatel VKEdel on puudu kvalifitseeritud töötajatest. 55 % Euroopa ettevõtjatest on teatanud raskustest vabade IKT-töökohtade täitmisel⁵⁵ ja 40 %-l ettevõtjatest puudub roheliste kutseoskustega töötajaid⁵⁶. Eriti olulised on sellised valdkonnad nagu **ökodisain, kiuarendus, uuendusliku tekstiili tootmine ning tekstiili parandamine ja korduskasutus**. Vajalike oskuste pakkumiseks on tähtsal kohal nii esma- kui ka jätkukutseõppe tasandi kutseharidus ja -õpe, sh praktika.

ELi oskuste pakti⁵⁷ alusel aitas komisjon luua tekstiiliökosüsteemis ulatusliku partnerluse, mille kaudu edendatakse oskuste täiendamist, ümberõpet ning rohe- ja digioskuste omandamist ja ülekandmist, sh erialateadmised olelusringi hindamise ja väärtusahela hindamise kohta. Kooskõlas Euroopa uue oskuste tegevuskavaga,⁵⁸ 2030. aasta digikompassiga⁵⁹ ja Porto tippkohtumise⁶⁰ eesmärkidega sisaldab tekstiiliökosüsteemi oskuste pakt, mis käivitati 16. detsembril 2021, kohustusi järgida konkreetseid põhilisi tulemusnäitajaid, et luua tööstussektori, ametiasutuste ja haridusteenuse osutajate vahel kohalikke partnerlusi. Kokkulepitud meetmed on suurendada ettevõtete juhtkonnas mitmekesisust kuni 5 % aastas, eriti naiste pääsemist juhtivatele ametikohtadele, toetada 10 000 VKEd digiüleminekul, töötada välja 20 uut õppemeetodit ja -vahendit rohe- ja digioskuste pakkumiseks, suurendada sektoris praktikavõimalusi 20 % võrra⁶¹ ning täita lähiaastatel muid tööjõu oskuste täiendamise ja ümberõppega seotud kohustusi.

4. Üleilmse kestlike tekstiiltoodete väärtusahela loomine

EL toetab **rahvusvahelistel foorumitel (G7, G20) ning ringmajanduse ja ressursitõhususe ülemaailmse liidu** ja ÜRO Keskkonnaassamblee raames üleilmseid edusamme kestliku ja

⁵⁴ Eurostati 2019. aasta tööjõu-uuring.

⁵⁵ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=ICT_specialists_-_statistics_on_hard-to-fill_vacancies_in_enterprises

⁵⁶ <https://euratex.eu/news/which-skills-companies-need-from-their-workforce/>

⁵⁷ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1517&langId=en>

⁵⁸ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1223&langId=en>

⁵⁹ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_et

⁶⁰ <https://www.2021portugal.eu/en/porto-social-summit/>

⁶¹ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1534&langId=en>

ringse tekstiili poole liikumisel. Komisjon teeb koostööd teiste partneritega üleilmsel, piirkondlikul ja kahepoolisel tasandil, et edendada koostööd ja algatusi, mis toetavad kestlikke tekstiili väärtusahelaid ja kestlikku moekasutust. Sellise tegevuse näide on ELi rahastatav ÜRO Keskkonnaprogrammi projekt InTex,⁶² millega soodustatakse uuenduslikke ettevõtlustavasid ja majandusmudeleid tekstiili väärtusahelas.

4.1. Hoosuskohustus keskkonnaalase ja sotsiaalse õigluse toetamiseks

Enamik Euroopas tarbitavatest lõpptoodetest rõivaste ja kodutekstiili valdkonnas on imporditud kolmandatest riikidest. EL oli 2019. aastal üks **maailma suurimaid rõivaimportijaid** koguväärtusega 80 miljardit eurot⁶³. Piiri- ja kontinendiüleseid **rohelisemaid ja õiglasemaid väärtusahelaid** edendades saab tagada, et ELis ja mujal tarbitavate tekstiiltoodete tootmisel on kõikjal maailmas arvesse võetud nii sotsiaal- kui ka keskkonnaaspekte.

Teatistes **inimväärse töö kohta kogu maailmas üleilmseks õiglaseks üleminekuks ja kestlikuks taastumiseks**⁶⁴ on tekstiilisektorit nimetatud olulise sektorina, kus edendatakse inimväärseid töötingimusi kahepoolsetes suhetes ja mitmepoolsetel foorumitel toimuva teabevahetuse kaudu. Selles kontekstis on tekstiilisektoris head võimalused parandada soolist võrdõiguslikkust, kuna hinnanguliselt on 75 % maailma rõivatööstuse töötajatest naised⁶⁵. Lisaks toetab komisjon **parema töö programmi**⁶⁶ kaudu kolmandaid partnerriike töötingimuste parandamisel ja rahvusvaheliste tööstandardite järgimise tugevdamisel.

Seoses tekstiili väärtusahelatega on OECD välja andnud hoosuskohustuse suunised rõiva- ja jalatsisektorile, kus on nimetatud mitmesuguseid sagedasi inimõiguste ja töötajate õiguste raske rikkumise riske, sh lapstööjõu kasutamine, diskrimineerimine, sunniviisiline töö, töötervishoiu ja -ohutuse probleemid ning ebaõiglane palk⁶⁷. **Ettevõtete kestlikkusega seotud hoosuskohustuse direktiivi**⁶⁸ ettepanekuga kehtestatakse suurettevõtjatele horisontaalne hoosuskohustus, mille kohaselt nad peavad nii enda tegevusest kui ka enda üleilmsetest väärtusahelatest inimõigustele, sh töötaja õigustele, ja keskkonnale tuleneva ja tuleneda võiva kahjuliku mõju kindlaks tegema, ära hoidma, seda leevendama, selle lõpetama ja selle eest vastutuse võtma. Direktiivi kohaldamisalasse kuuluvad ka keskmise turukapitalisatsiooniga ettevõtjad (rohkem kui 250 töötaja ja üle 40 miljoni euro suuruse käibega suurettevõtjad), kes tegutsevad suure mõjuga sektorites, sh tekstiilisektoris. Neid kohustusi peavad täitma ka kolmandate riikide ettevõtjad, kes osalevad Euroopa ostjatega seotud tekstiili väärtusahelates, ja ELis tegutsevad suurostjad, kel on ELis märkimisväärne käive. ELi lapse õiguste strateegias⁶⁹ on aga ära märgitud „nulltolerants lapstööjõu kasutamise vastu“ ja kutsutud ELi liikmesriike üles tagama, et nende tarneahelates ei kasutata lapstööjõudu. Komisjon valmistab ette ka uut seadusandlikku algatust, millega **keelatakse ELi turule lasta sunniviisilise töö, sh laste sunniviisilise töö abil valmistatud tooteid**.

Käimasolev rahvusvaheliste raamtingimuste arendamine ja rakendamine selleks, et tagada läbipaistvus ja jälgitavus kestlike väärtusahelate toetamiseks rõiva- ja jalatsitööstuses,⁷⁰ aitab omalt poolt väärtusahelaid paremini juhtida ning töötajate õiguste ja inimõiguste rikkumisi ja keskkonnamõju kindlaks teha ja käsitleda.

⁶² <https://www.unep.org/intex>

⁶³ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/edn-20200424-1>

⁶⁴ COM(2022) 66 final.

⁶⁵ SWD (2017), „Sustainable garment value chains through EU development action“.

⁶⁶ <https://betterwork.org/about-us/the-programme/>

⁶⁷ OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains in the Garment and Footwear Sector

⁶⁸ COM(2022) 71 final.

⁶⁹ COM(2021) 142 final.

⁷⁰ <http://www.unecce.org/net4all.ch/fr/tradewelcome/traceability-for-sustainable-garment-and-footwear.html>

4.2. Tekstiilijätmete ekspordiga seotud probleemide lahendamine

Tekstiilijätmete eksport väljapoole ELi on pidevalt suurenenud ja oli 2020. aastaks jõudnud 1,4 miljoni tonnini⁷¹. Komisjoni hiljutine ettepanek **jäätmesaadetisi käsitlevate uute ELi eeskirjade**⁷² kohta võimaldab eksportida tekstiilijätmeid OECDsse mittekuuluvasse riiki vaid tingimusel, et see riik teatab komisjonile oma nõusolekust importida konkreetset liiki jätmeid ja tõendab oma suutlikkust neid kestlikult käidelda.

Vältimaks seda, et jätmevood on nende EList eksportimisel valesti märgistatud kasutatud kaubaks ja nende suhtes ei kohaldata seetõttu jätme-eeskirju, kaalub komisjon ettepanekuga ette nähtud volituste alusel **ELi tasandi erikriteeriumide väljatöötamist selleks, et eristada jätmeid ja teatavaid kasutatud tekstiiltooteid**. Programmi LIFE alusel on välja kuulutatud projektikonkurss⁷³ kasutatud tekstiili ja tekstiilijätmete ekspordi jälgitavamaks muutmiseks.

Komisjon töötab ka selle nimel, et muuta tekstiilijätmete ja kasutatud tekstiili üleilmne kaubandus läbipaistvamaks ja kestlikumaks. Kahepoolset tasandil tugevdab EL koostööd tekstiilijätmete veoga seotud ühist huvi pakkuvates küsimustes, pidades keskkonnadialooge kolmandate riikide ja piirkondadega ja rakendades vajaduse korral ELi kahepoolsete ja piirkondadevaheliste kaubanduslepingute kestliku arengu peatükke ning järgides seejuures ELi üldisi eesmärke oma kaubanduspoliitika kestlikkusmõõtme suurendamiseks.

5. Kokkuvõte

Tekstiilökosüsteemi kestlikumaks muutmiseks on vaja põhjalikult muuta praegust lineaarset tekstiiltoodete kavandamise, tootmise, kasutamise ja äraviskamise tava ning vähendada selle ökosüsteemi mõju kliimamuutustele, kestmatule ressursikasutusele ja keskkonnasaastusele, samuti lõpetada inimõiguste rikkumine tekstiili väärtusahelates.

Üleminek kestlikule ja ringsele tekstiilitööstusele koos tugeva digiülemineku ja sotsiaalse õigluse tegevuskavaga võib aidata sektoril COVID-19 kriisist taastuda, muuta selle säilienõtkemaks tuleviku suhtes ja konkurentsivõimelisemaks ning aidata vastu seista kliima- ja elurikkuskriisidele ja sotsiaalse ebaõigluse probleemile.

Komisjon kutsub üles ELi institutsioone ja organeid seda strateegiat toetama ning liikmesriike, kogu väärtusahelat ja rahvusvahelisi partnereid võtma otsustavaid ja konkreetseid meetmeid selle rakendamiseks.

⁷¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20210420-1>

⁷² COM(2021) 709 final.

⁷³ <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/life-2021-prep-environment>